

Vlaanderen
is wetenschap

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

Veranderingen in flora en vegetatie aan de Belgische kust

Sam Provoost

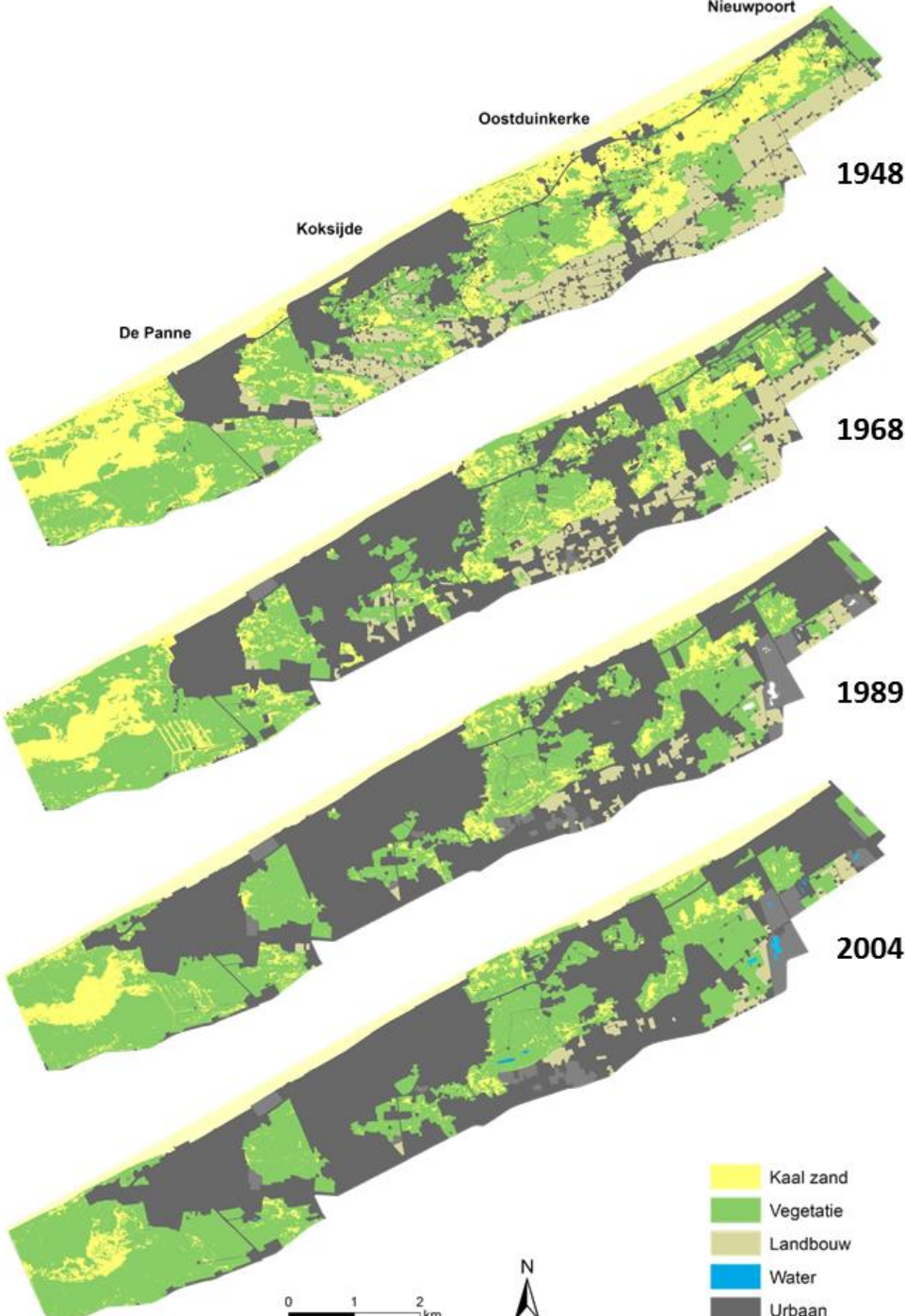
Vlaanderen
is wetenschap

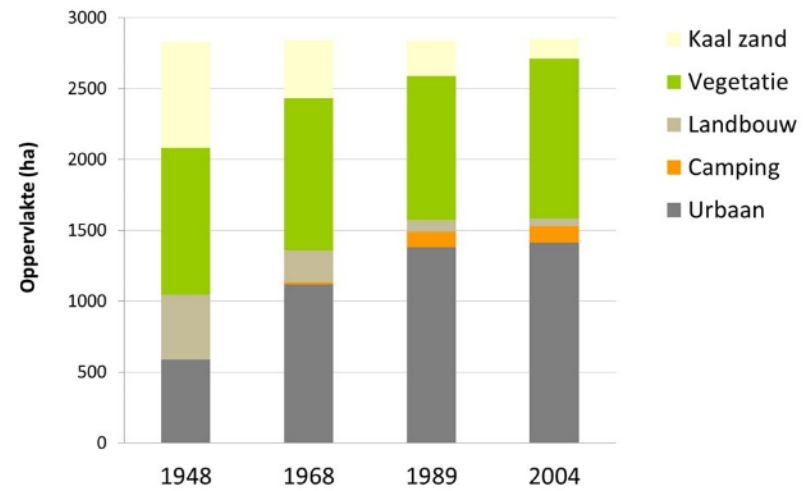
1. Een (eco)systeem in verandering
2. Ecologische monitoring aan de Belgische kust
3. Veranderingen in vegetatie
4. Veranderingen in flora
5. Verwachtingen voor de toekomst...(?)

De Belgische Kust

duinen en schorren:
7500 → zo'n 3500 ha

(Drink)waterwinnin

Stikstofdepositie

Invasieve excoten

Landbouwintensivering

Recreatiedruk

	Areaal	Opper- vlakte	Specifieke structuren en functies	Toekomst- perspectieve	Eind- conclusie 2019	Totaal- trend 2019	Eindconclusie 2013
2110	FV gunstig	U1 matig ongunstig	FV gunstig	U1 matig ongunstig	U1 matig ongunstig	Onbekend	U2 zeer ongunstig stabiel
2120	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	verslechterend	U2 zeer ongunstig stabiel
2130	FV gunstig	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	verbeterend	U2 zeer ongunstig stabiel
2150	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	stabiel	U2 zeer ongunstig stabiel
2160	FV gunstig	FV gunstig	FV gunstig	FV gunstig	FV gunstig	stabiel	FV gunstig stabiel
2170	FV gunstig	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	stabiel	U1 matig ongunstig stabiel
2180	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	stabiel	U2 zeer ongunstig stabiel
2190	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	verbeterend	U2 zeer ongunstig verbeterend

Regionale staat van instandhouding voor de habitattypen van de Habitatrichtlijn Rapportageperiode 2013-2018

Desiré Paelinckx, Steven De Saeger, Patrik Oosterlynck, Jeroen Vanden Borre, Toon Westra, Luc Denys,
An Leyssen, Sam Provoost, Arno Thömaes, Bart Vandevoorde en Toon Spanhove

Natuurontwikkeling en -beheer

Sedert 1996

Ontbossing en ontstruweling: ca. 150

ha

Begrazing: ca. 1250 ha

(=40% van beheerde

duinen)

Maaien: enkele 10-tallen ha

Vlaanderen
is wetenschap

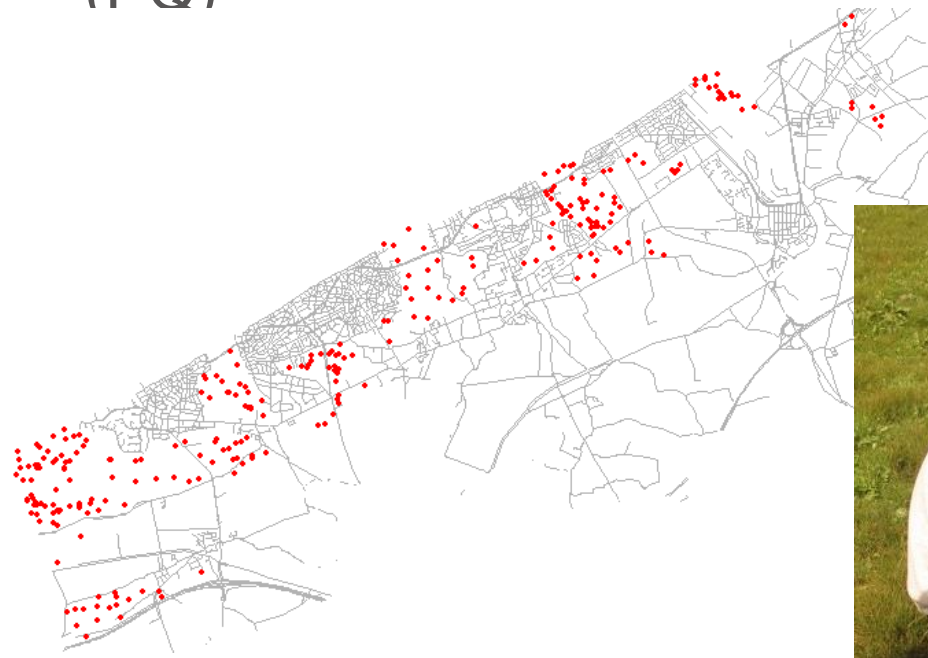

1. Een ecosysteem in verandering
2. **Ecologische monitoring aan de Belgische kust**
3. Veranderingen in vegetatie
4. Veranderingen in flora
5. Verwachtingen voor de toekomst...(?)

Vegetatiekartering

Permanente vegetatieproefvlakken (PQ)

- 300 proefvlakken (3x3 m²)
- Evaluatie Natura 2000 niveau Kust
- Beheerevaluatie (Vlaanderen): opnames 20x20 m² (meetnet in uitbouw)

Detailkartering van aandachtsoorten

- ▲ Glad parelzaad
- Nachtsilene
- × Grote tijm
- + Duinviooltje

+ Exoten

0 50 100 Meters

Vlaanderen
is wetenschap

1. Een ecosysteem in verandering
2. Ecologische monitoring aan de Belgische kust
- 3. Veranderingen in vegetatie**
4. Veranderingen in flora
5. Verwachtingen voor de toekomst...(?)

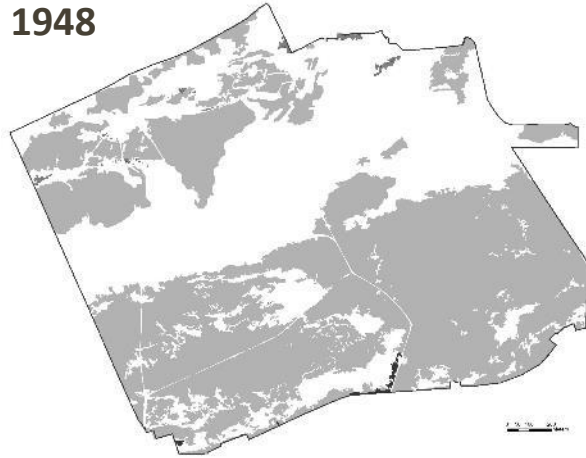
De voorbije 75 jaar

De Westhoek

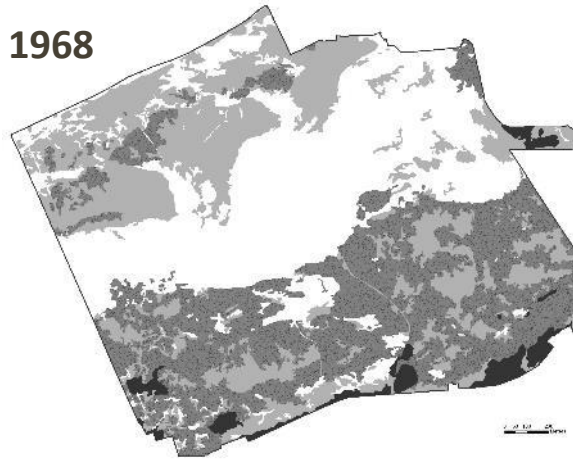

□ Zand □ Kruidachtig ■ Struweel ■ Bos

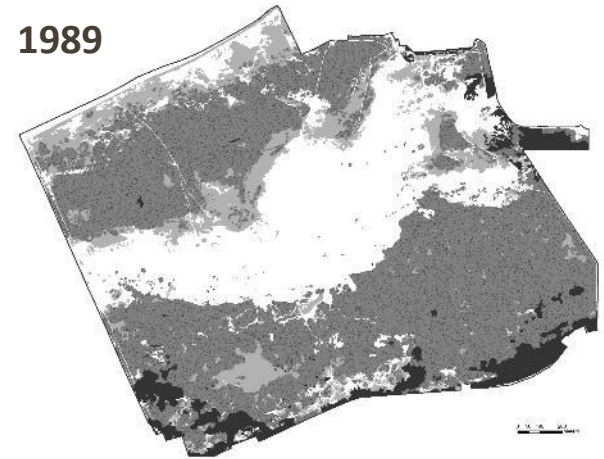
1948

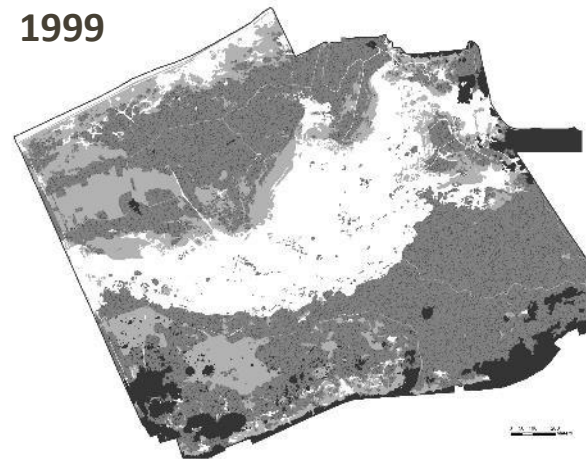
1968

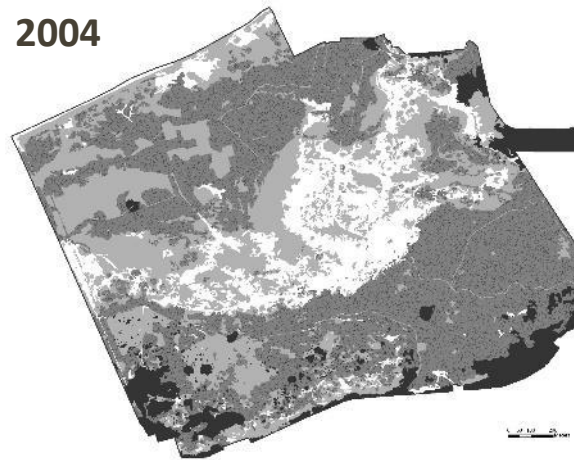
1989

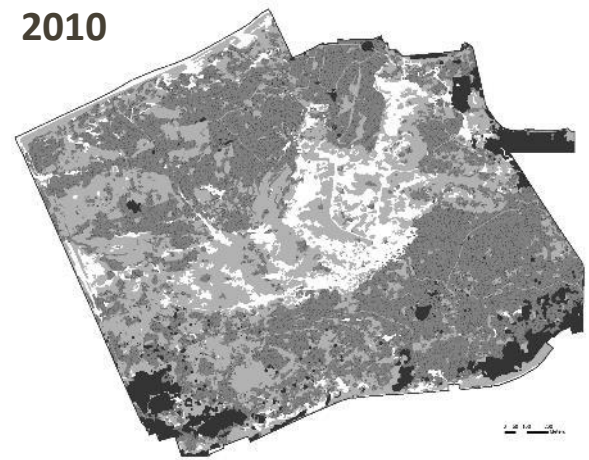
1999

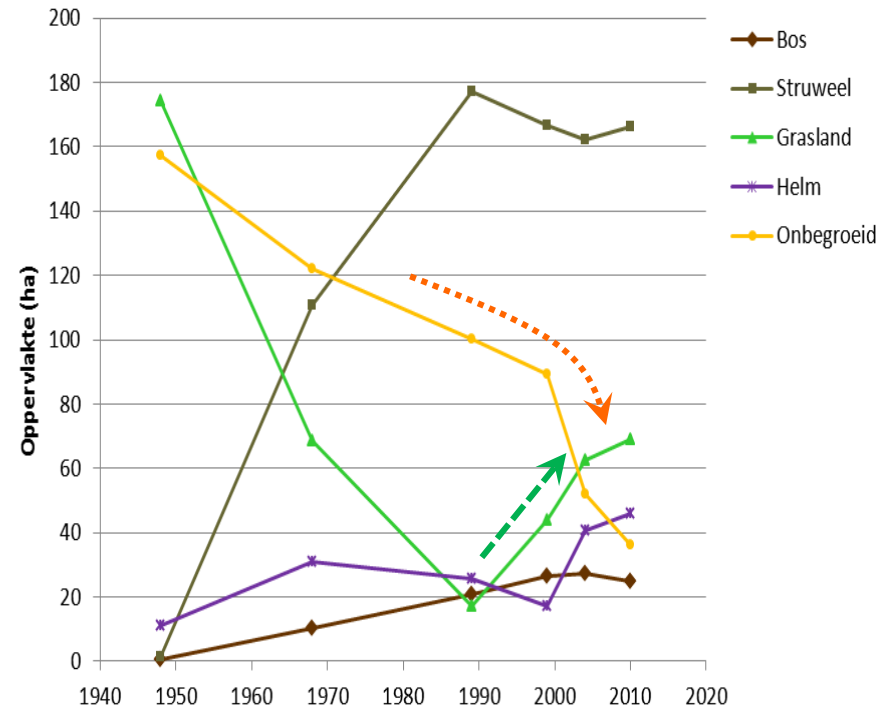
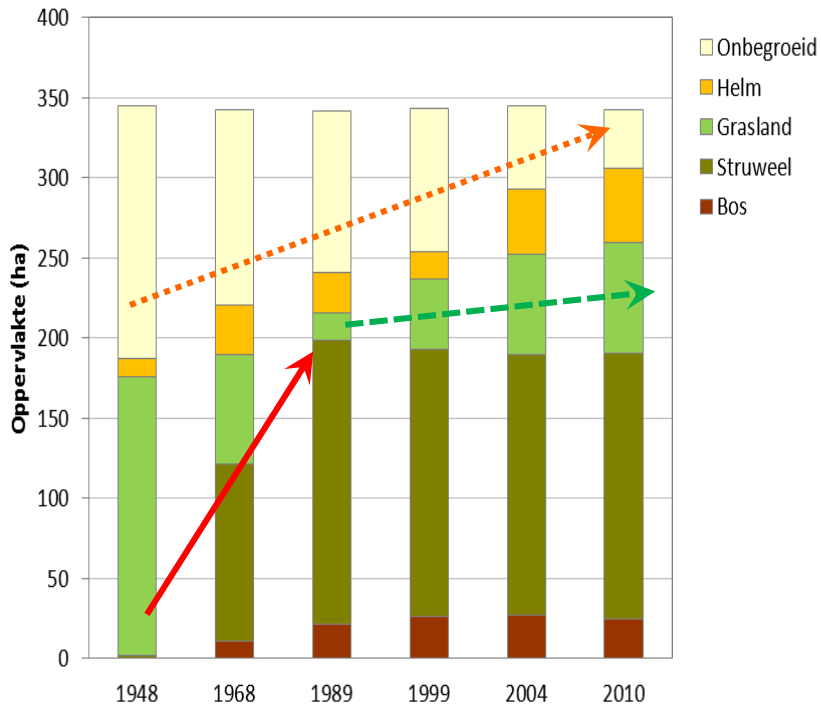
2004

2010

De voorbije 75 jaar

1. 'Revolutionaire' ontwikkeling van struweel (en bos)
2. Fixatie (loopduin)
3. Uitbreiding duingrasland en duinvalleivegetaties

21 ha struweelontginning

1905

1967

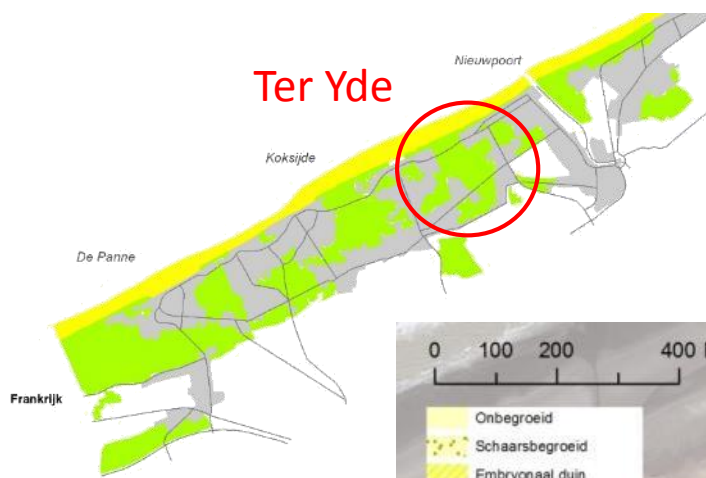

1999

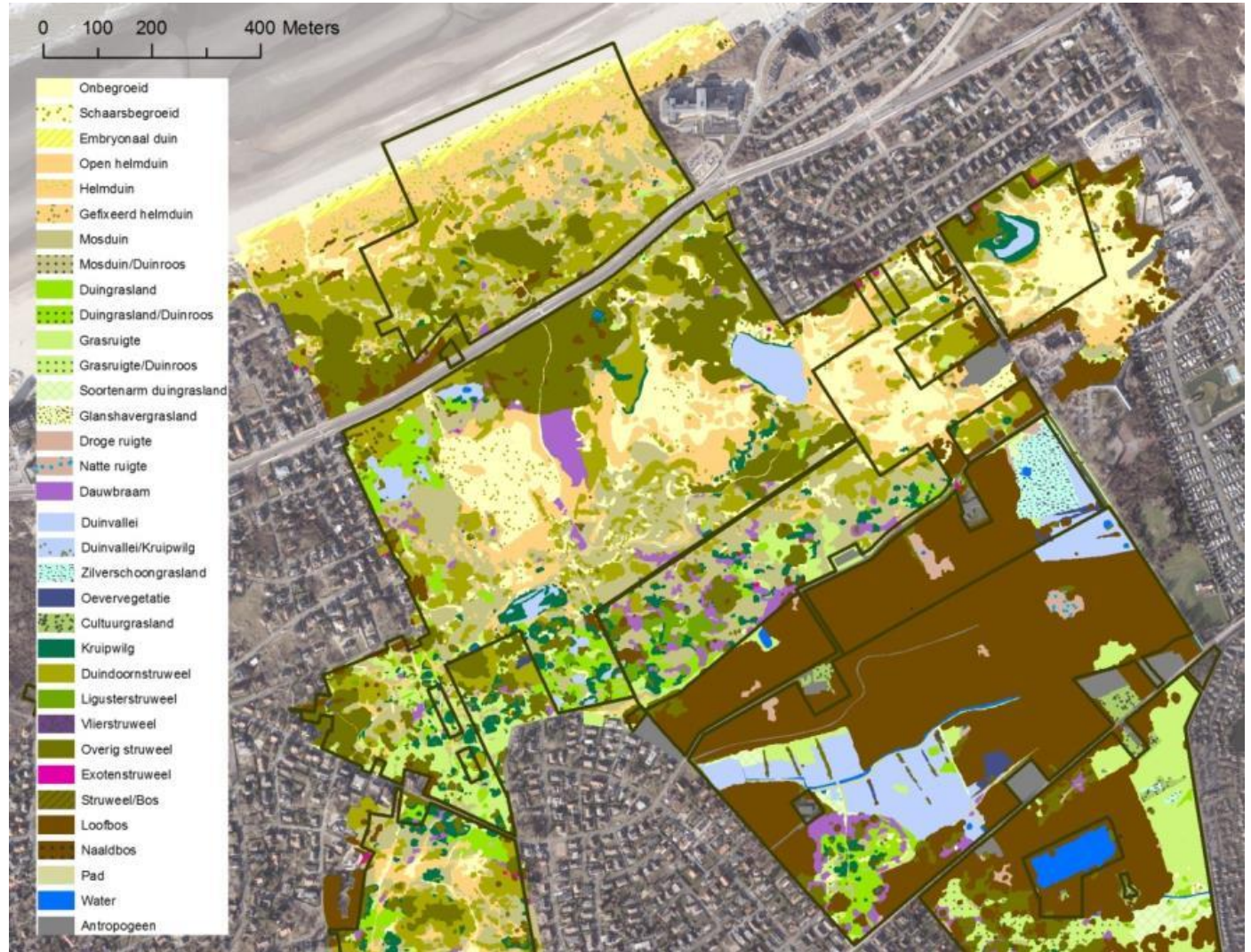

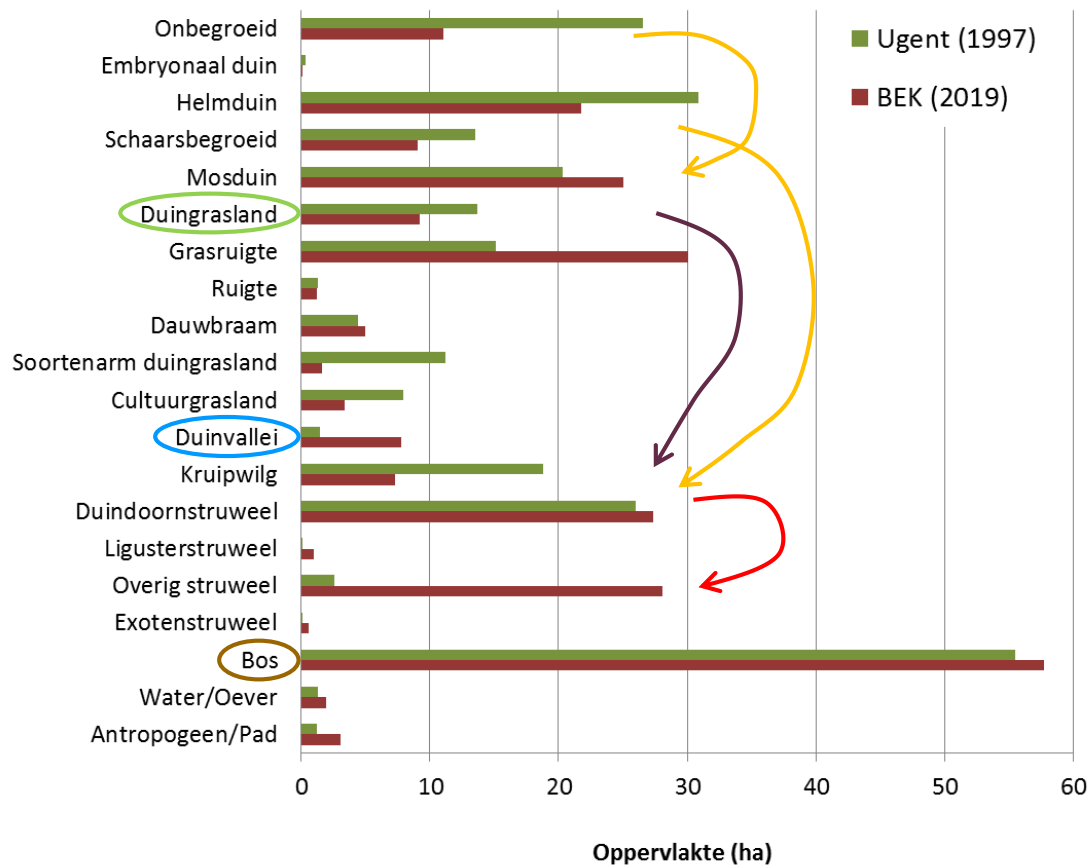

Ter Yde

Vooraf jong, kalkrijk duin (< 100 jaar gefixeerd)

→ Fixatie → duindoornstruweel

→ Struweeloppervlakte verdubbeld sedert 1997

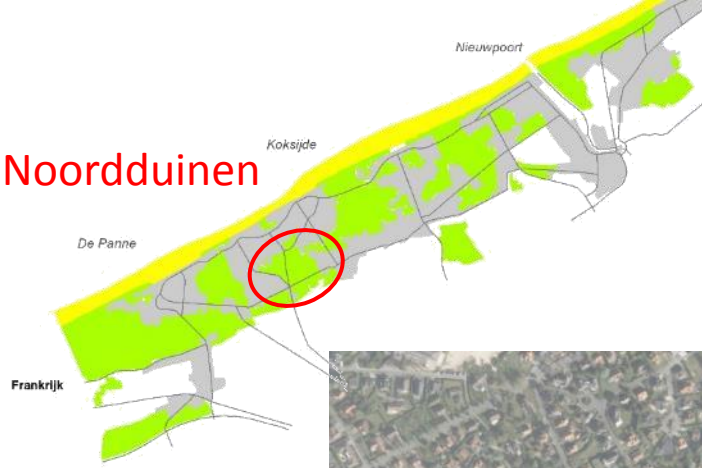
→ Ontwikkeling binnen struweel (richting Rhamno-Crataegetum)

→ Bos ondanks ontbossing licht toegenomen

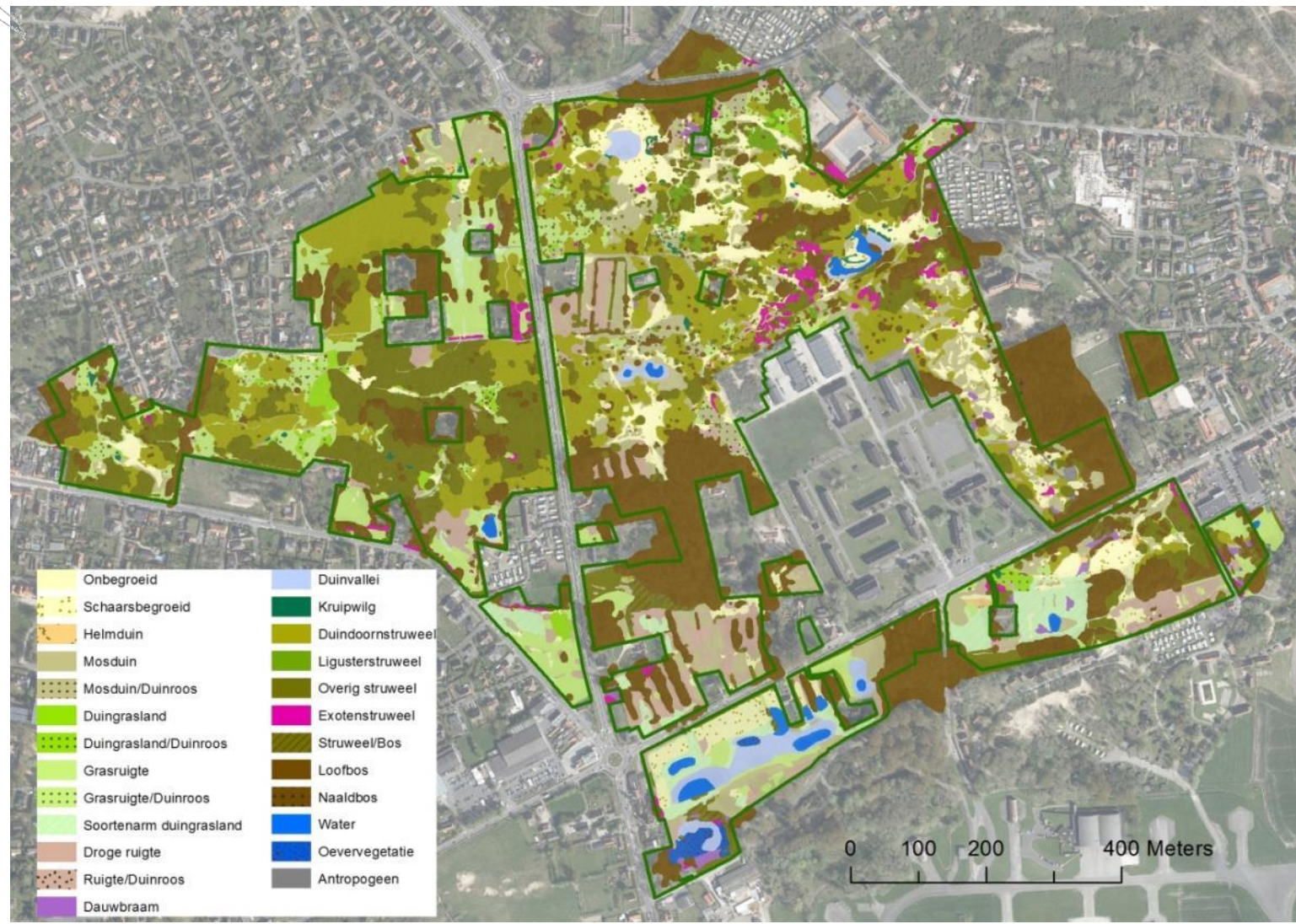
→ Duingrasland 13,7 → 9,2 ha (-33%): verruiging, verstruweling, verbossing

→ Duinvallei 1,5 → 7,8 (=natuurbeheer)

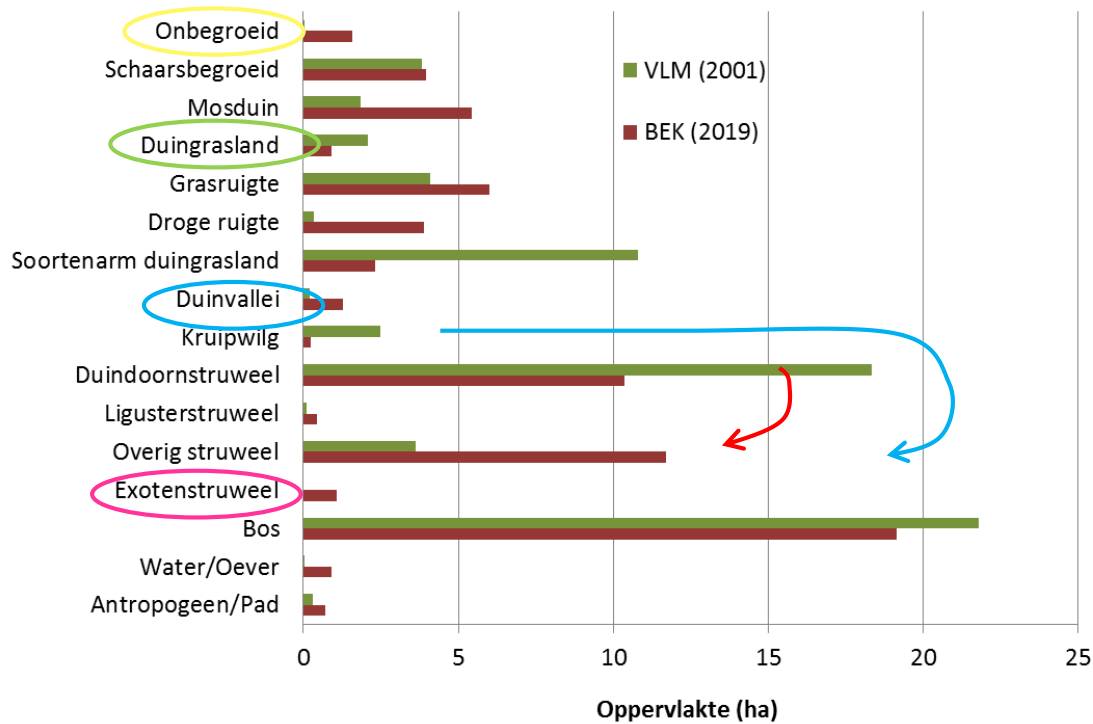
Noordduinen

Sterk versnipperd

Onbegroeid	Duinvallei
Schaarsbegroeid	Kruipwilg
Helmduin	Duindoornstruweel
Mosduin	Ligusterstruweel
Mosduin/Duinroos	Overig struweel
Duingrasland	Exotenstruweel
Duingrasland/Duinroos	Struweel/Bos
Grasruigte	Loofbos
Grasruigte/Duinroos	Naaldbos
Soortenarm duingrasland	Water
Droge ruigte	Oevervegetatie
Ruigte/Duinroos	Antropogeen
Dauwbraam	

→ Lichte toename kaal zand (overbegrazing/betreding)

→ Struweeloppervlakte + 7%

→ Kruipwilg - 91%

→ Interne successie struweel

→ Exotenstruweel !

→ Duingrasland achteruit ondanks begrazing (overbetreding, verrijking & verstruweling)

→ Duinvallei neemt toe door natuurontwikkeling

Samenvattend:

- Struweel blijft toenemen (ondanks begrazing)
- Kruidwilg is de grote verliezer onder de struiken
- Interne successie struweel (Hippophae-Ligustretum → Rhamno-Crataegetum)
- Meidoorn, sleedoorn, grauwe wilg, wegedoorn, bosrank, ...
- Lokaal ook (beperkte) regressie (leeftijd, hydrologie)
- Exotenstruweel (Amerikaanse vogelkers, mahonia)
- Sterke bosuitbreiding (gewone esdoorn, abelen, lokaal eik)
- Duinvallei vooral afhankelijk van struweelontginning & beheer
- Duingraslandontwikkeling heel variabel: samenspel struweelontwikkeling, ontginning en begrazing
- Mosduin neemt toe door fixatie & gaat achteruit door begrazing

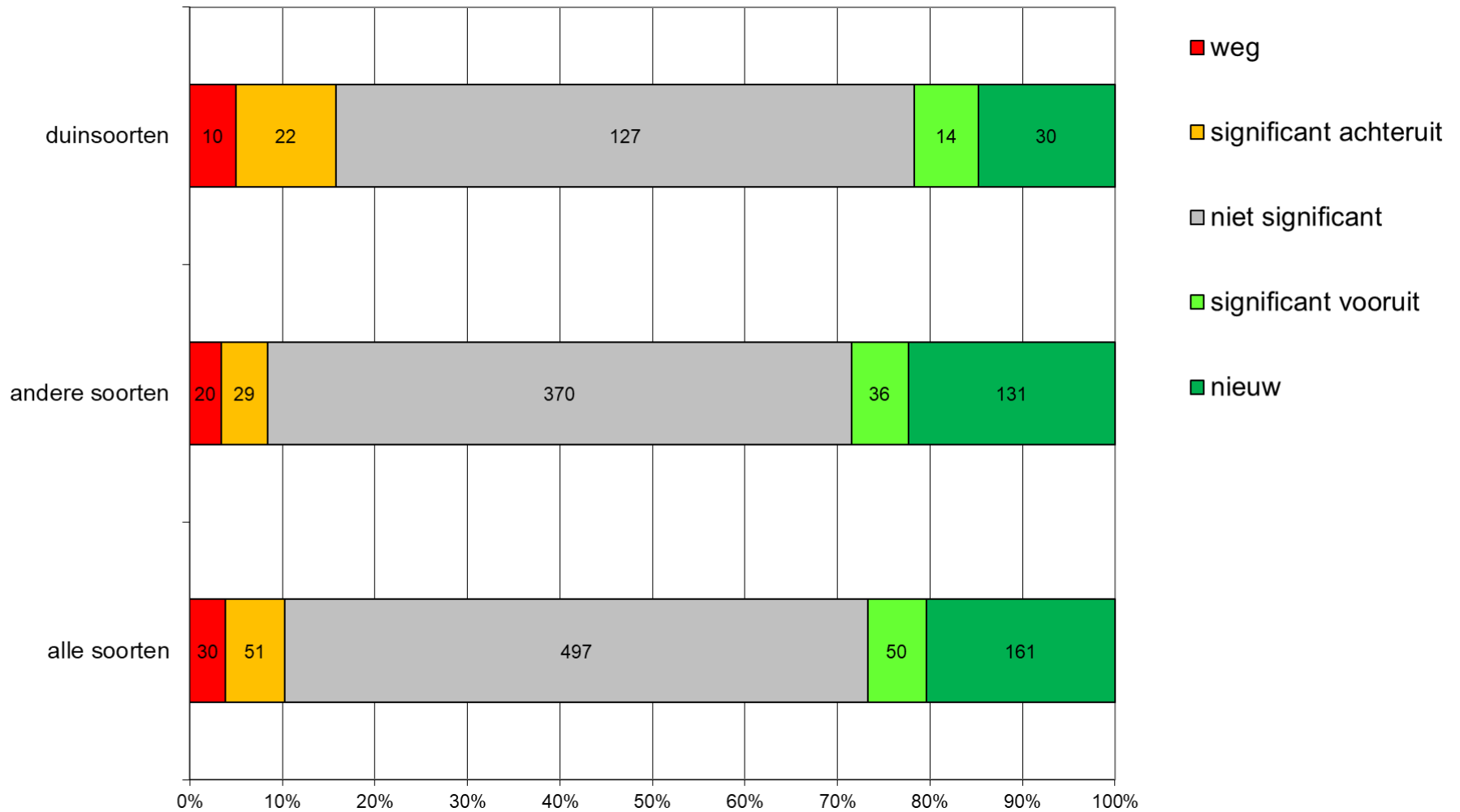

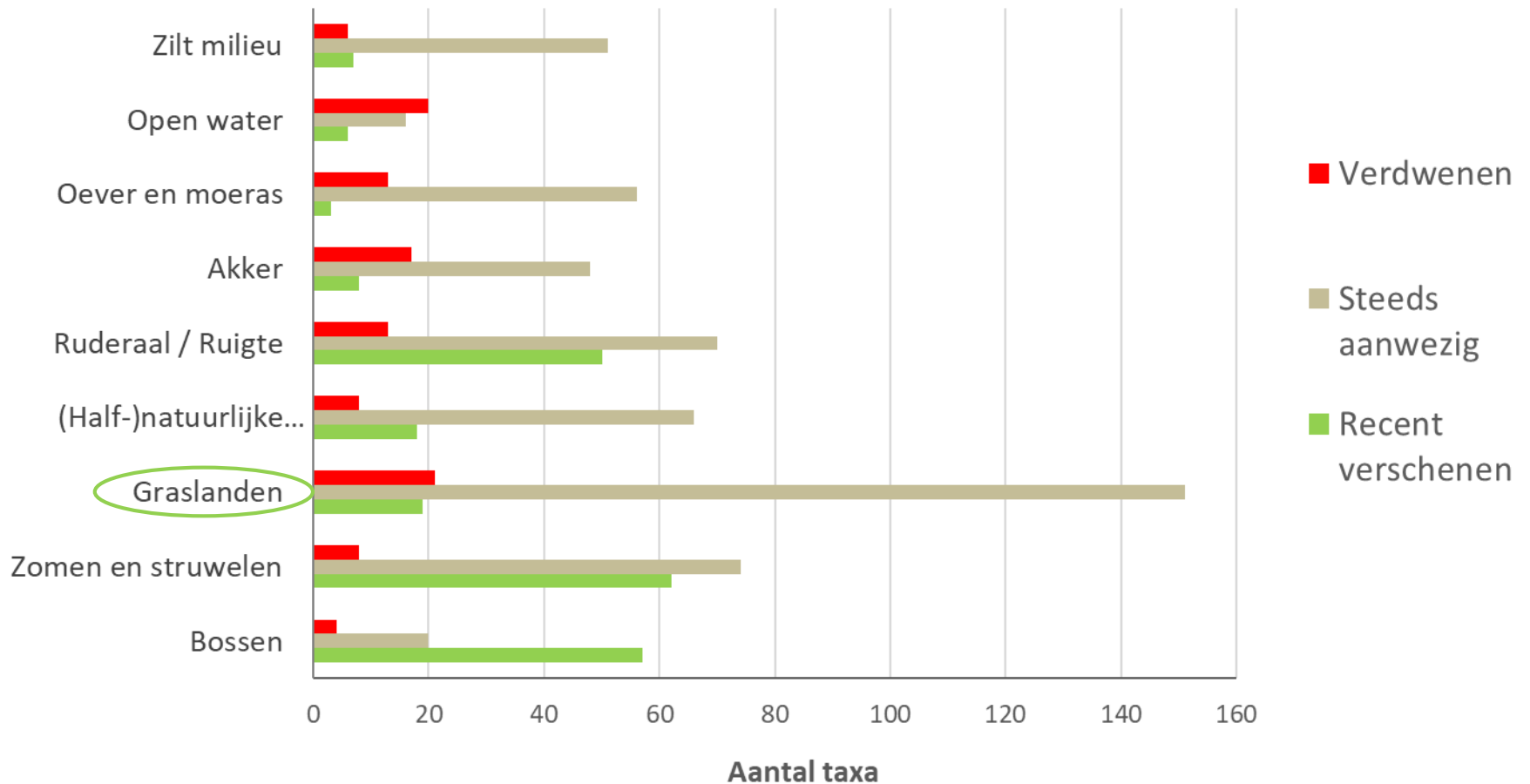
Vlaanderen
is wetenschap

1. Een ecosysteem in verandering
2. Ecologische monitoring aan de Belgische kust
3. Veranderingen in vegetatie
4. **Veranderingen in flora**
5. Verwachtingen voor de toekomst...(?)

Algemene trend (in 56 km²-hokken)

+

-

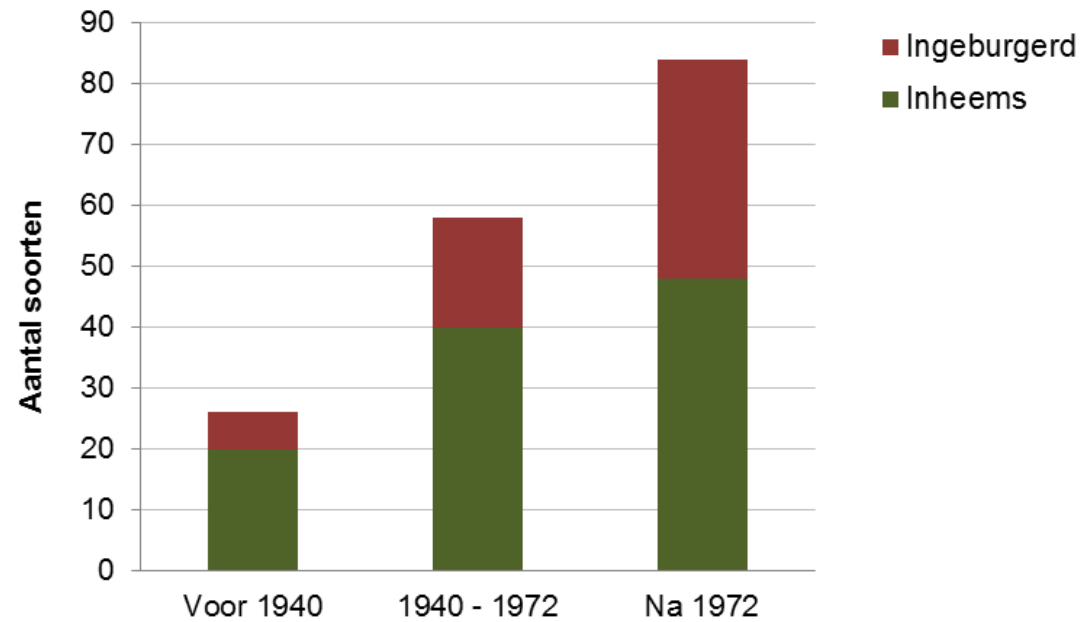
- Antropogene pionier & ruigte
- Natuurlijke ruigtes en zomen
- Struwelen & bossen

- Open waters
- Oevers & moerassen
- Akkers

Uitbreiding bomen en struiken

Berijpte viltroos (R. sherardii)

'Neo-indigene' soorten

M. Leten (2013) - Dumortiera

Stinkende lis

Italiaanse aronskelk

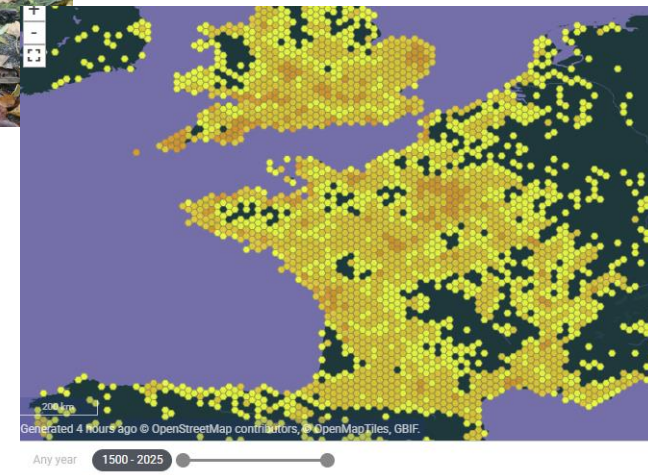
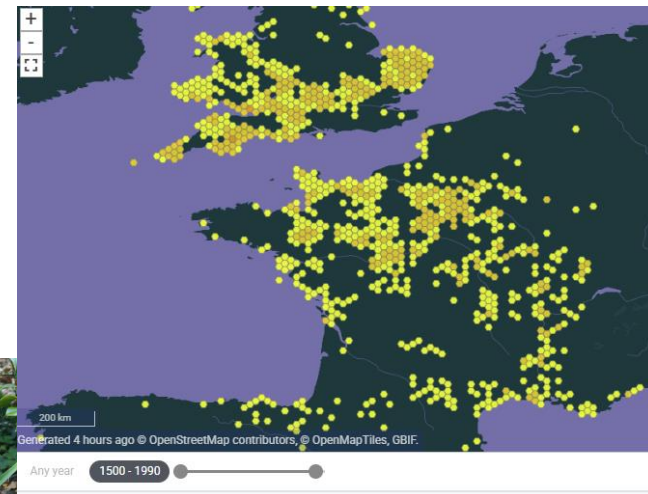
Rode kamperfoelie

Weichselboom

Middelste duivenkervel

Wollige sneeuwbal

Steeneik

Uitheimse (invasieve) soorten

- 60% van de na 1972 verschenen planten is uitheems
- Aandeel inheemse soorten van 95 → 80%

Mahonia

Cotoneaster spp.

Rimpelroos

Watercrassula

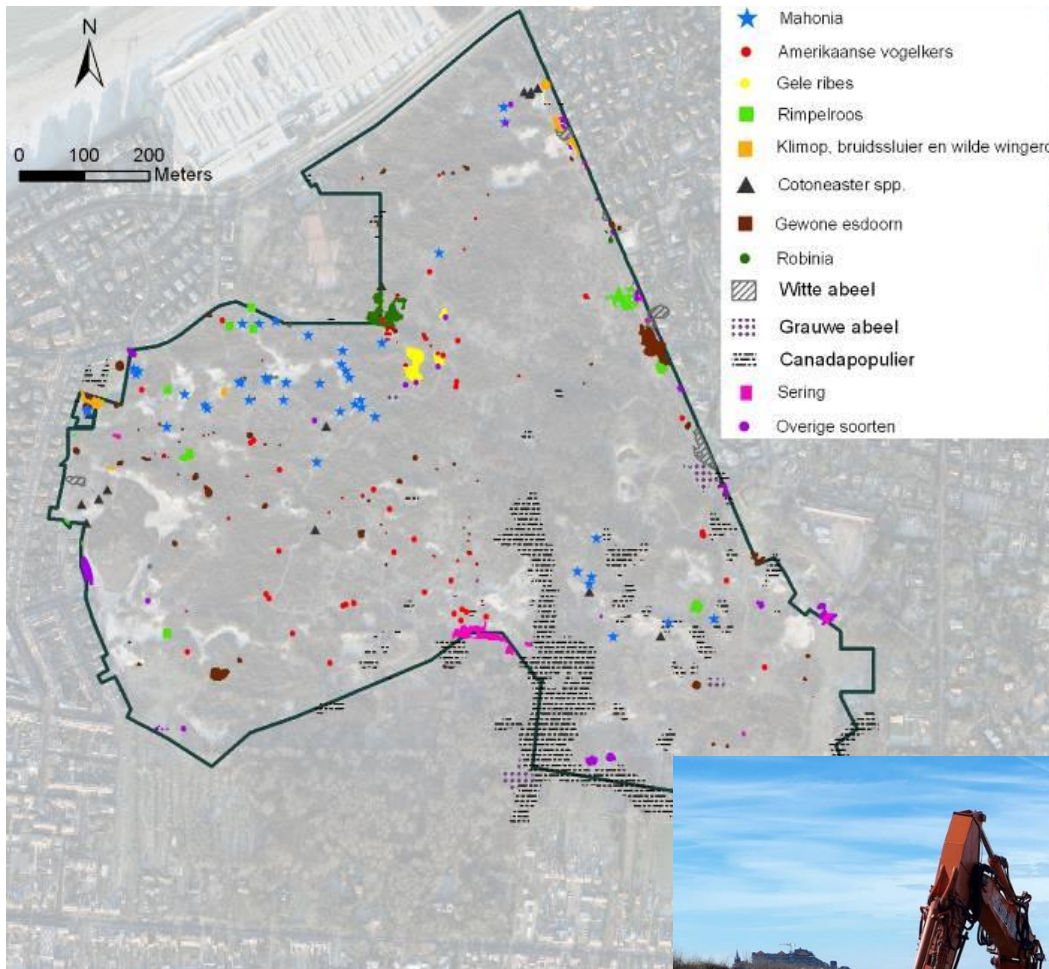
Amerikaanse vogelkers

Palmlilie spp.

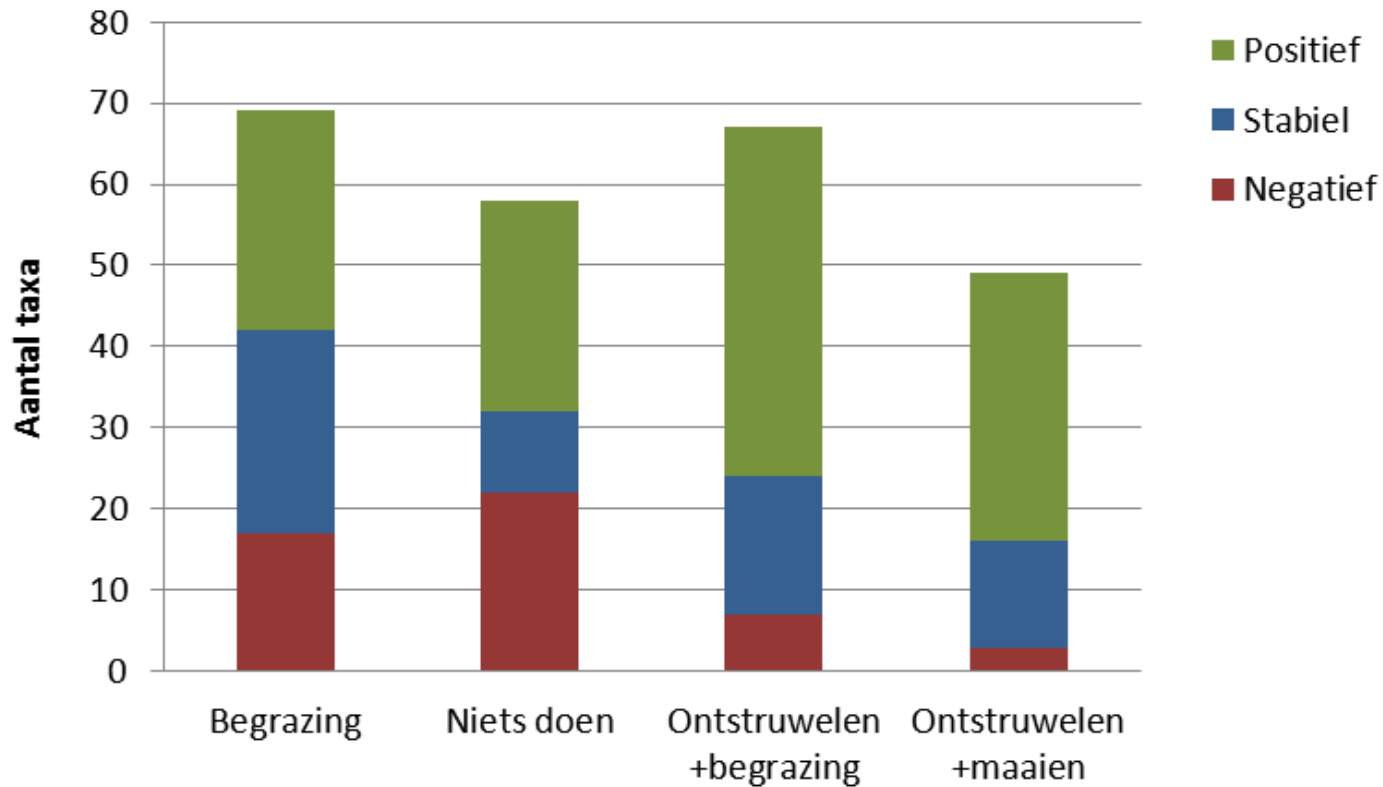
Kokardebloem

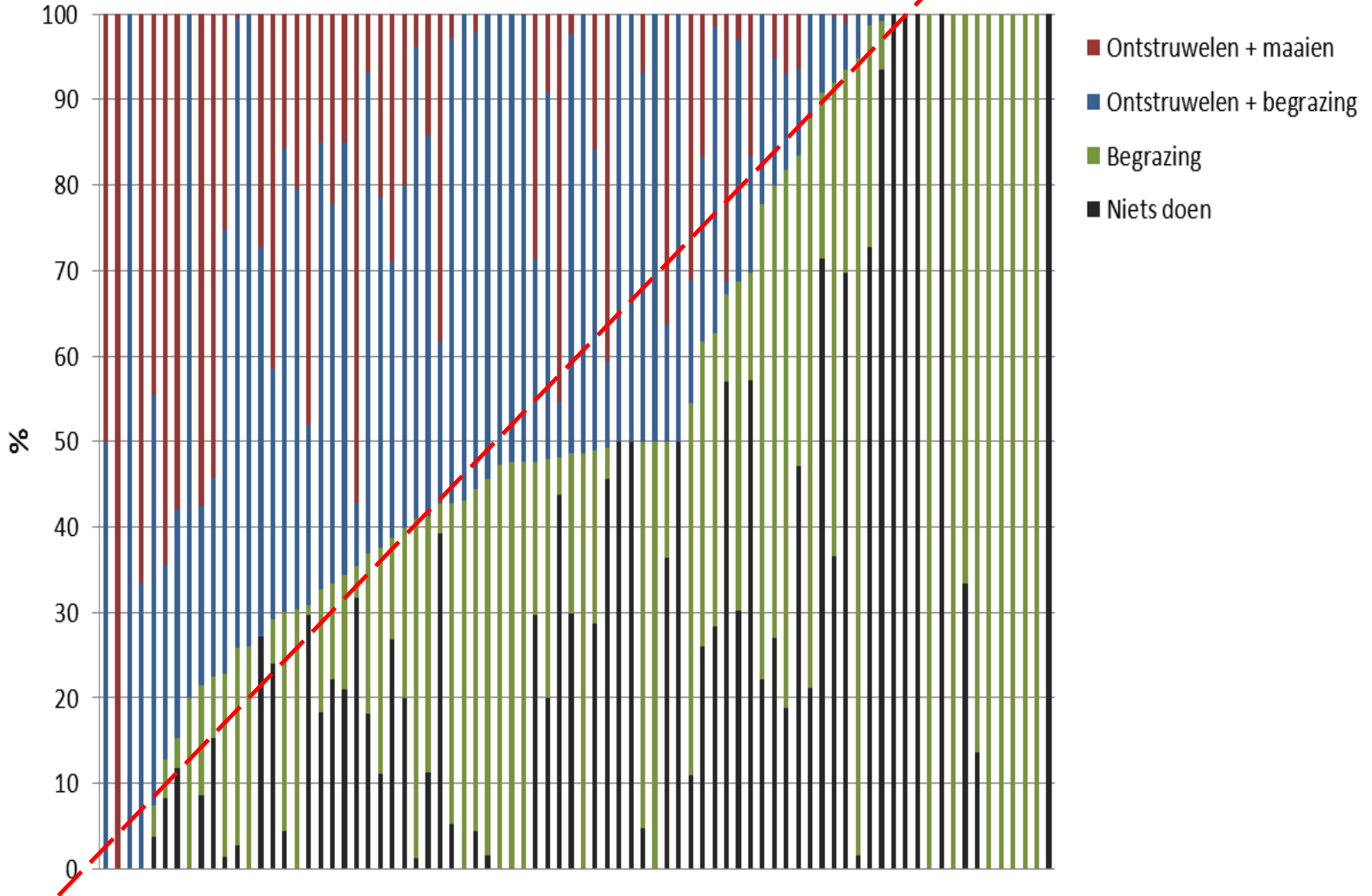
Toestand 2022:
 Zo'n 50 ha dominant
 houtige invasieve exoten

Trends in aandachtssoorten & beheer (Westhoek)

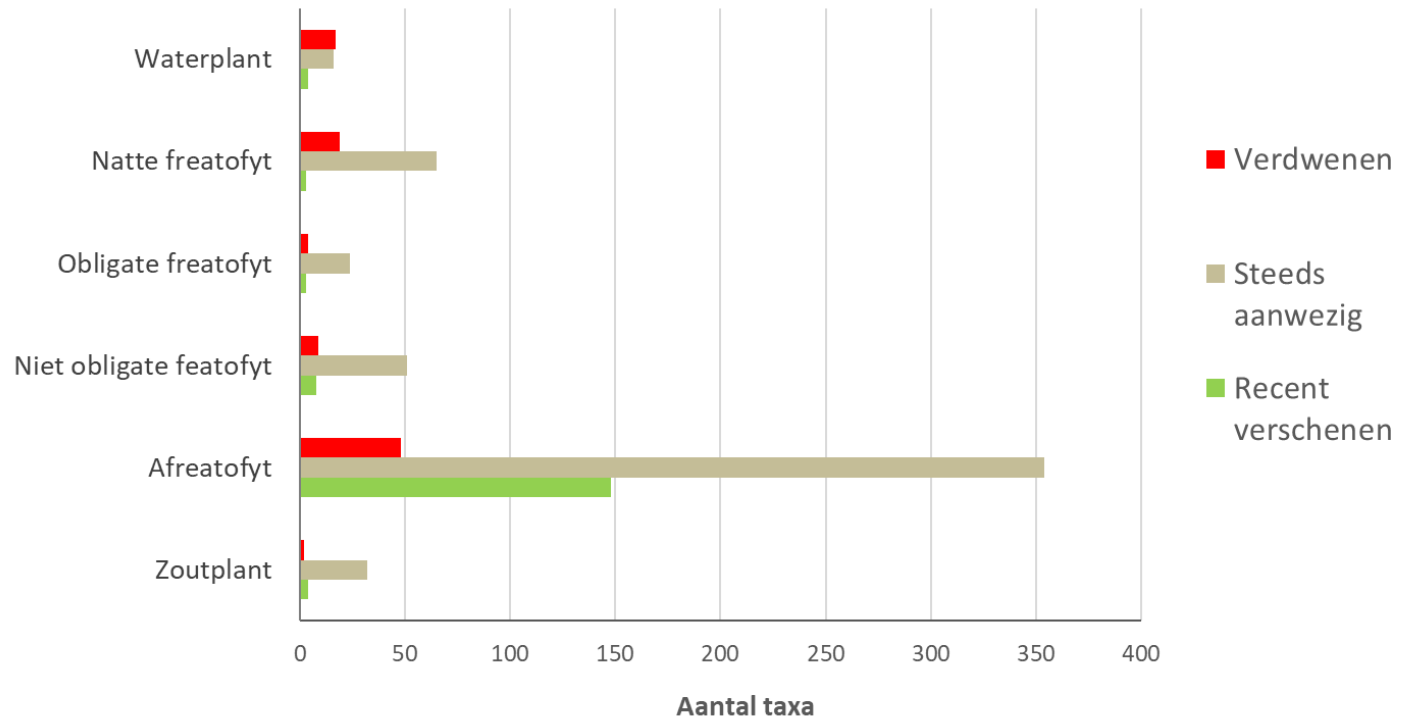
'Aandachtssoorten' in de Westhoek (% van populatie)

Lage duinvalleivegetaties (habitattype 2190)

Achteruitgang freatofyten

Verdwenen vallei-soorten

Groenknolorchis

Stijve moerasweegbree

Blaasjeskruid (sp.)

Draadgentiaan

Moerasgamander

Grote boterbloem

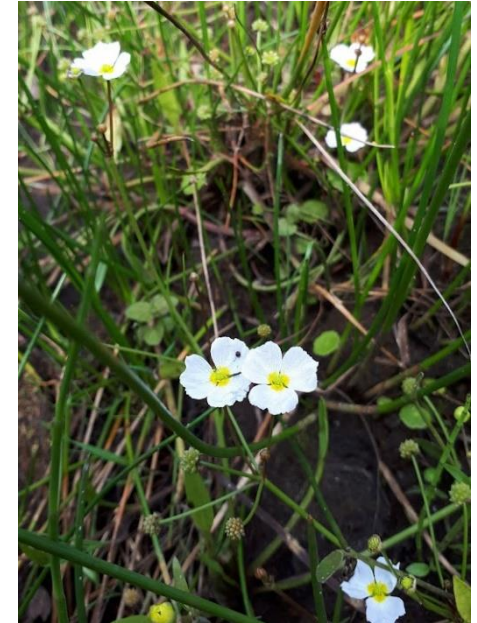
Blonde zegge

...

(Knopbies)

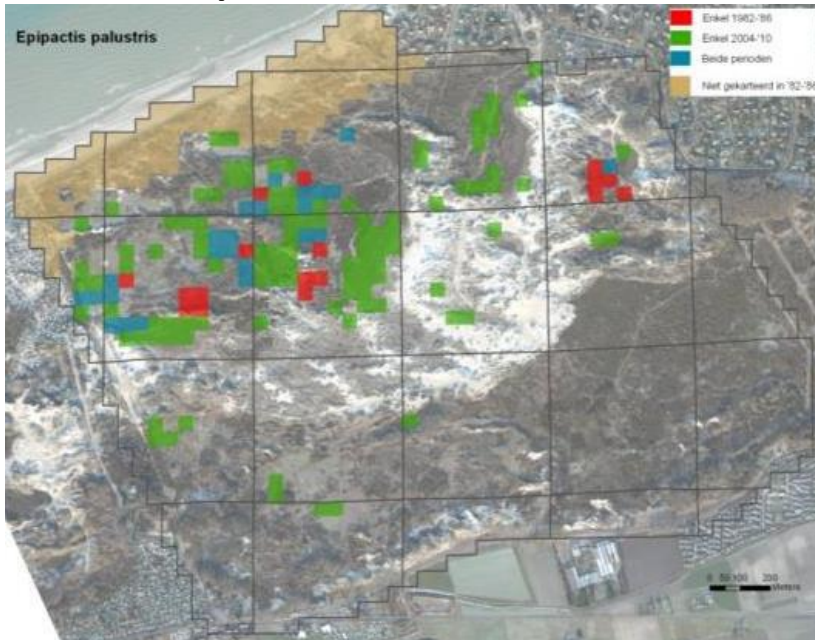
(Honingorchis)

(Duingentiaan)

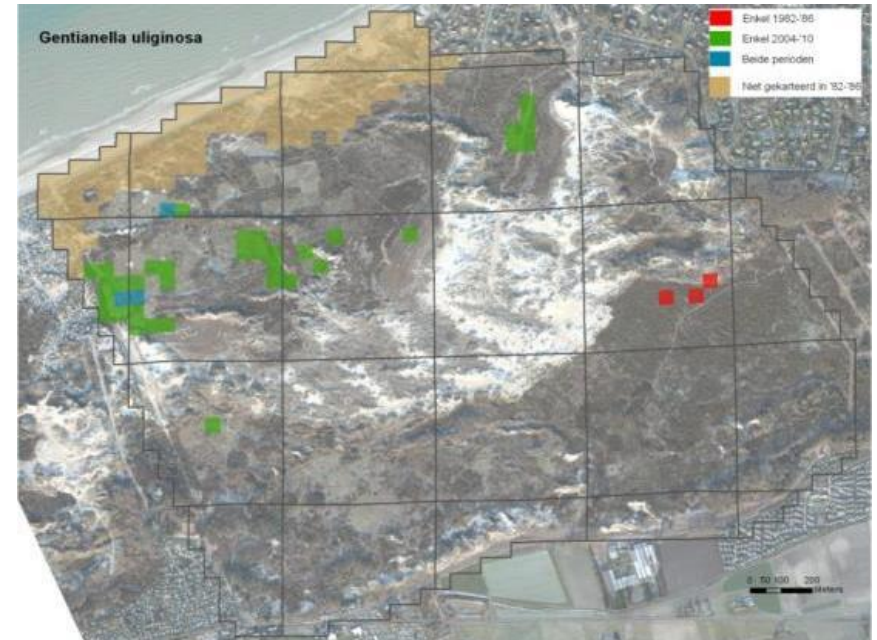

Verdroging ... en/of verstruweling ?!

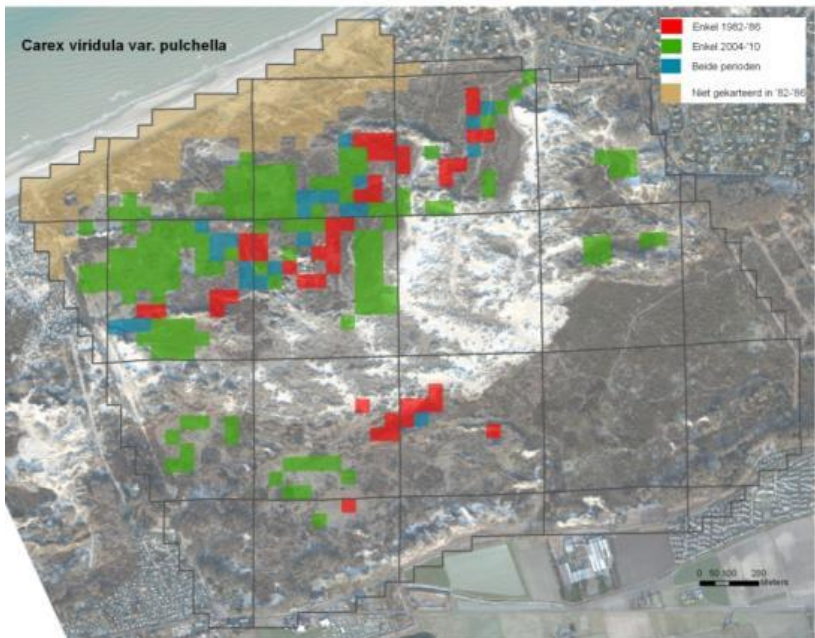
Moeraswespenorchis

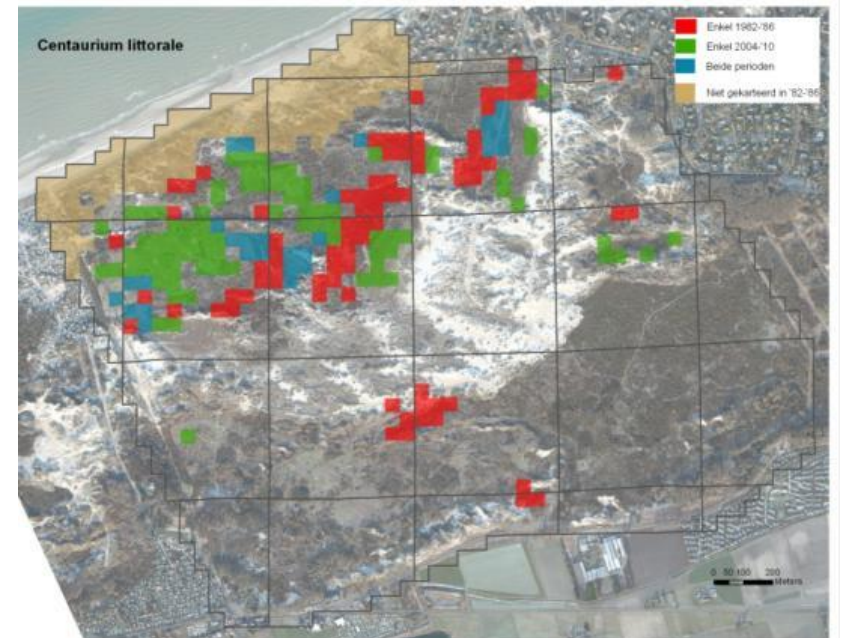
Duingentiaan

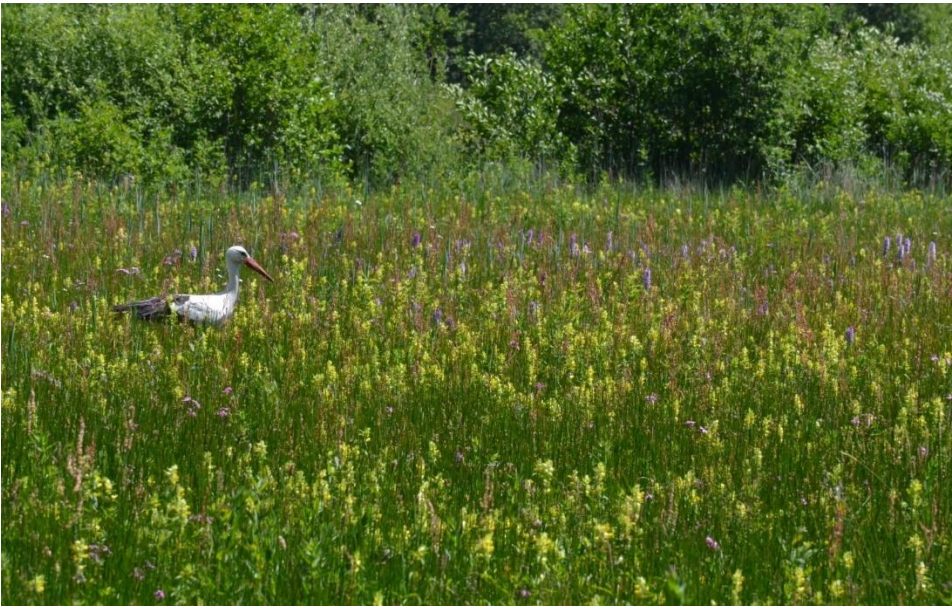
Dwergzegge

Strandduizendguldenkruid

2190 - duinvallei: Succesvol natuurherstel

- Oppervlakte ca. 30 → 60 ha
- Snelle (bodem-)ontwikkeling door vocht
- Bodem-zaadvoorraad (*Carex*, *Juncus*, *Potamogeton*, *Centaurium*, ...)
- Stoffijne zaden (*Parnassia*, *Pyrola*, orchideeën, ...)

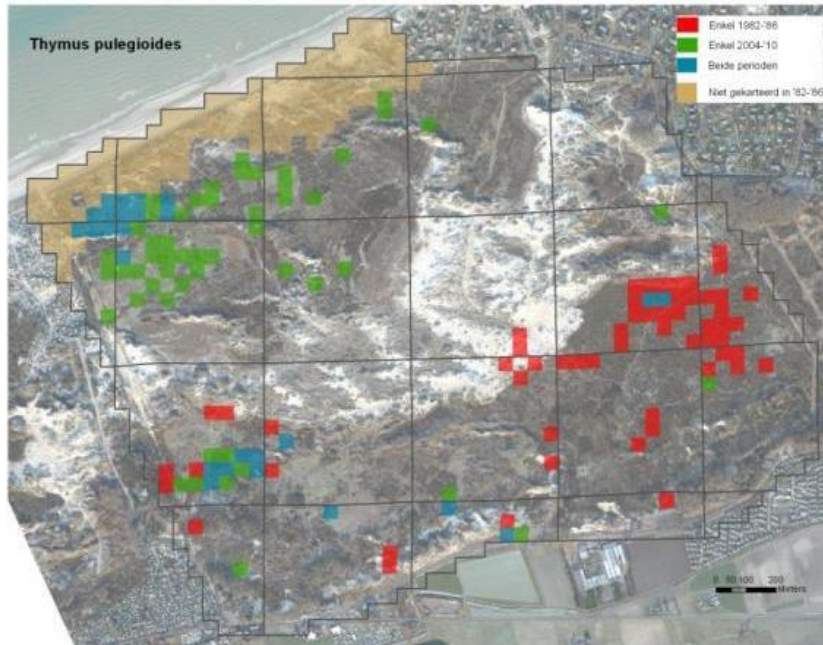
(Terug) verschijnen uit zaadvoorraad:

Armbloemige waterbies, duinrus, waardzegge, stippelzegge, noordse rus, dopheide, ...

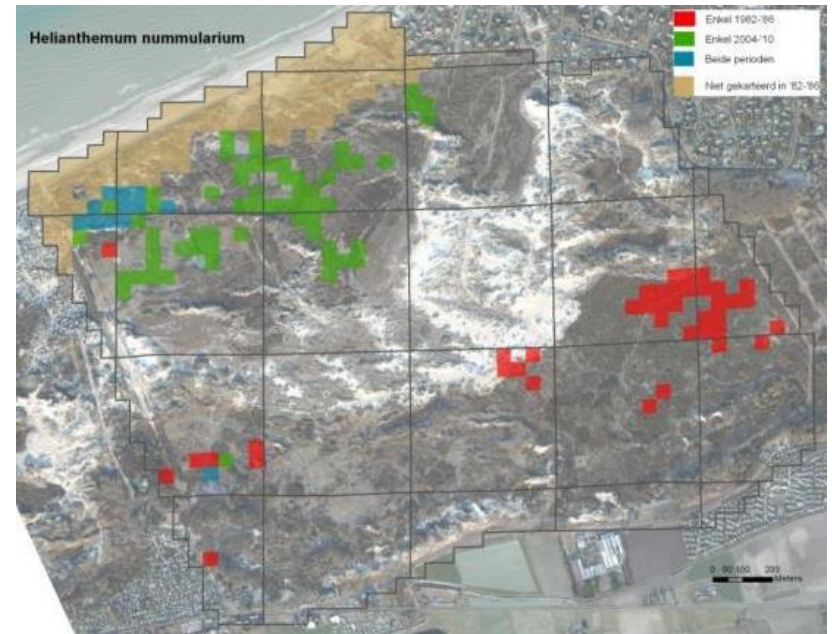
Mosduin en duingrasland (habitattype 2130*)

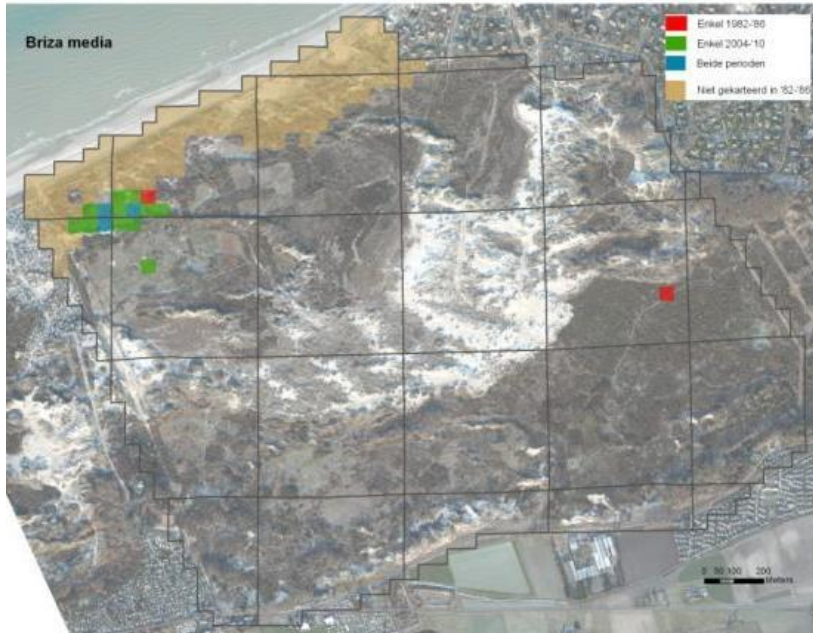
Grote tijd

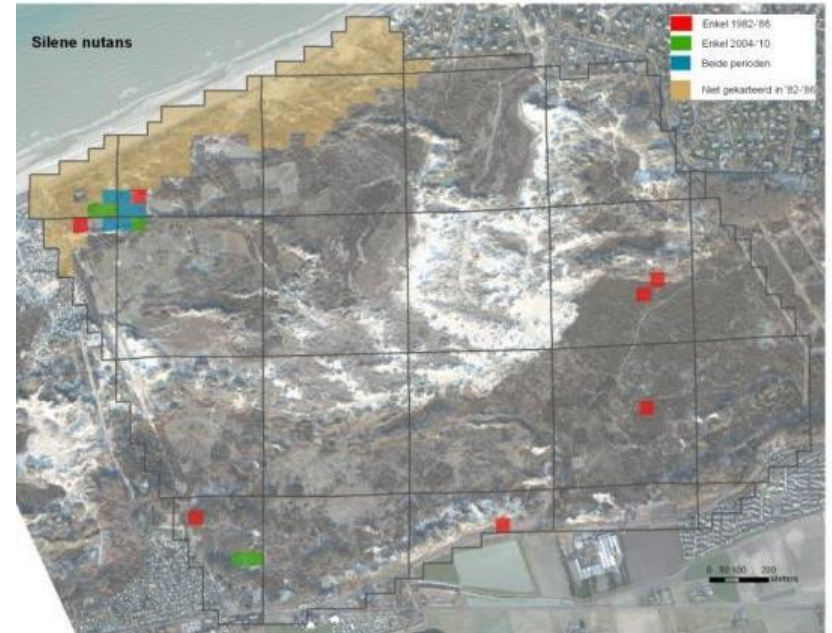
Geel zonneroosje

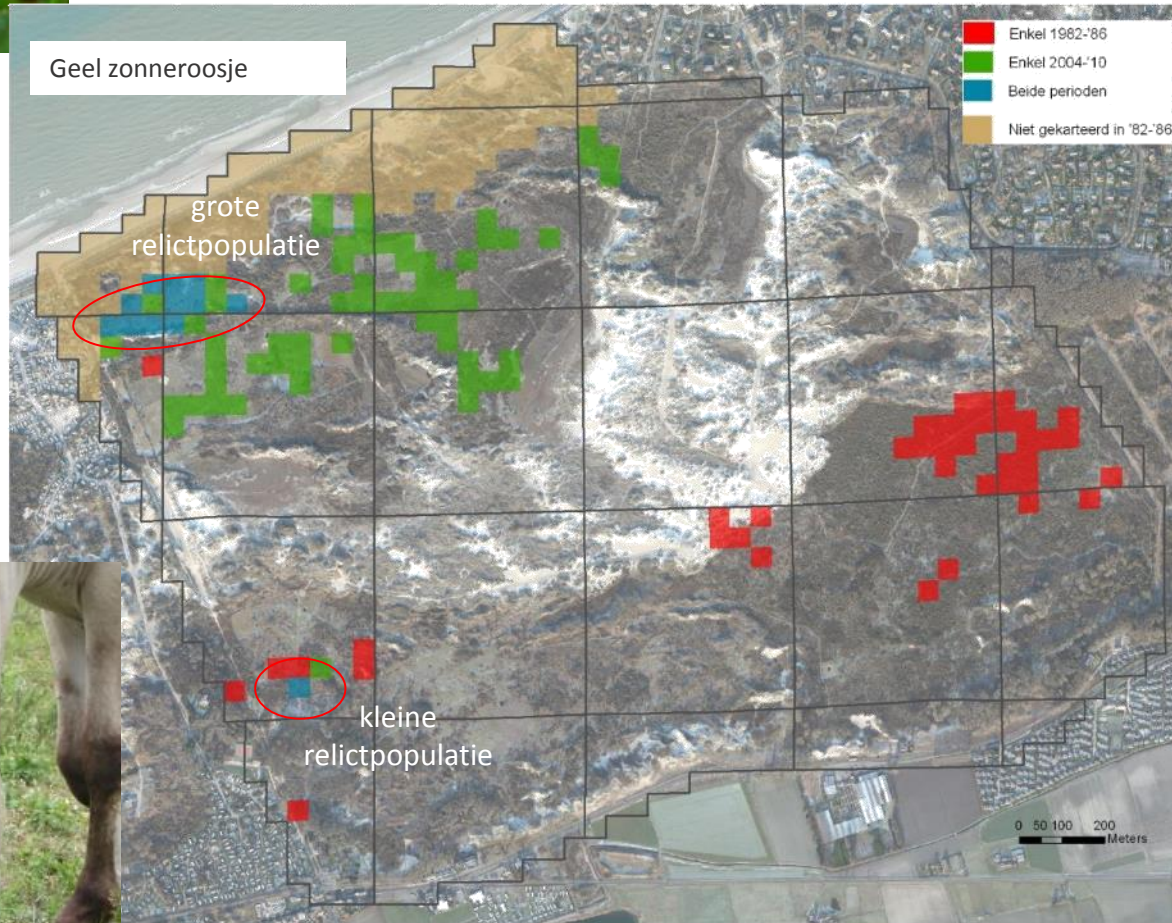

Bevertjes

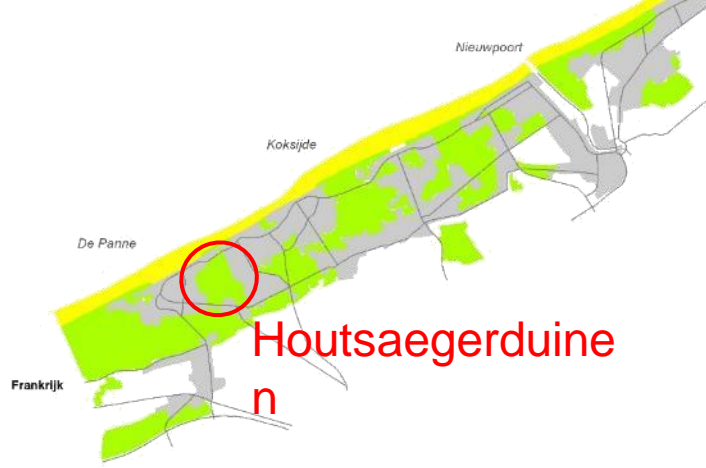

Nachtsilene

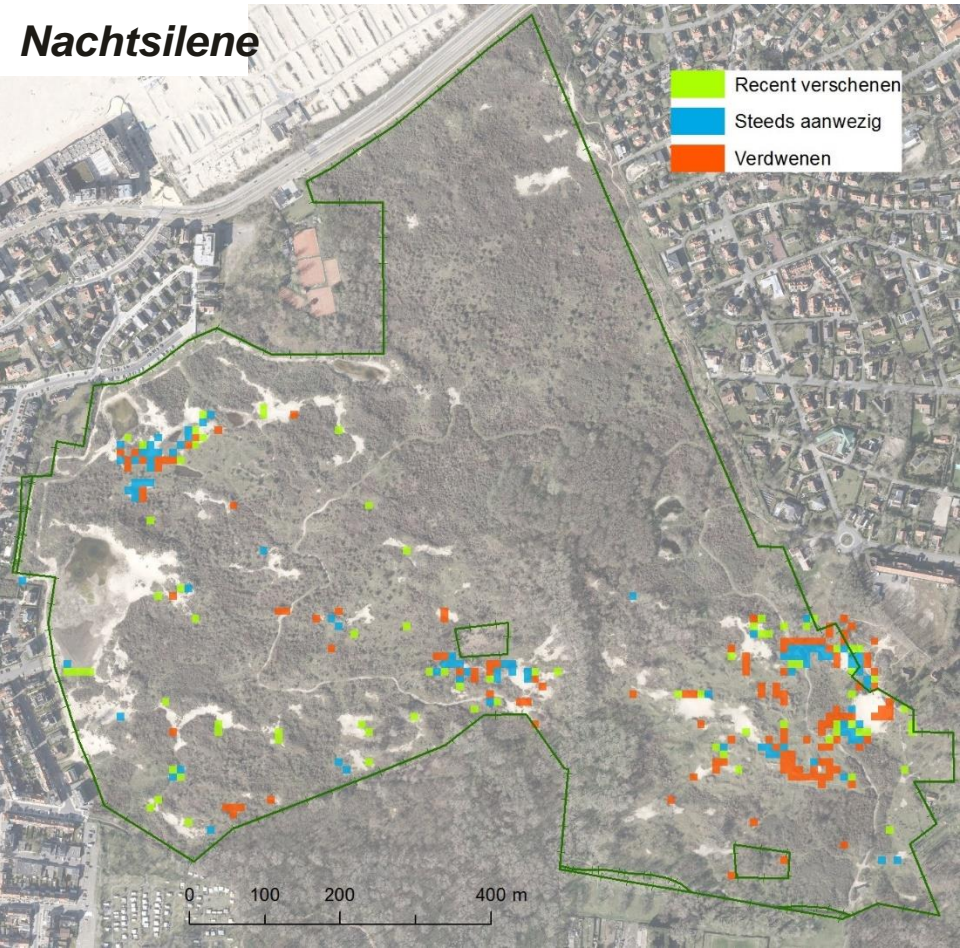
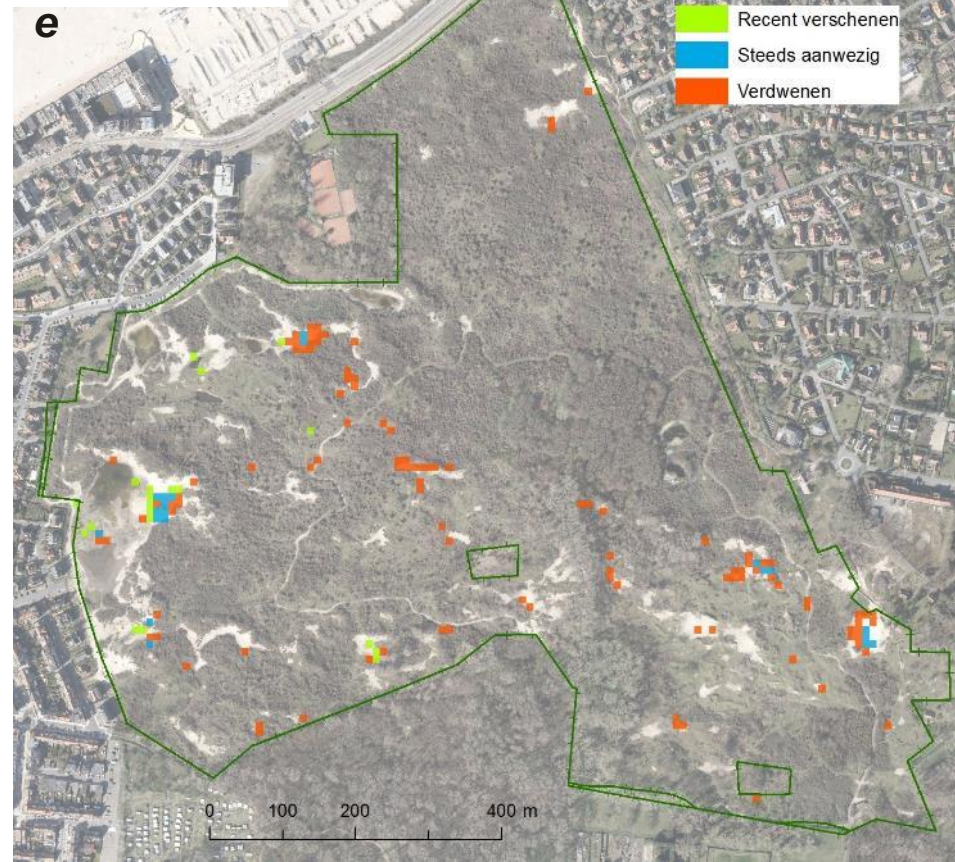

(Milotic et al. 2017.)

Duinviooltj

Afname:

Nachtsilene, geel zonneroosje, bevertjes, hondsviooltje, duinviooltje...

Stabiel:

Grote tijm, gewone vleugeltjesbloem

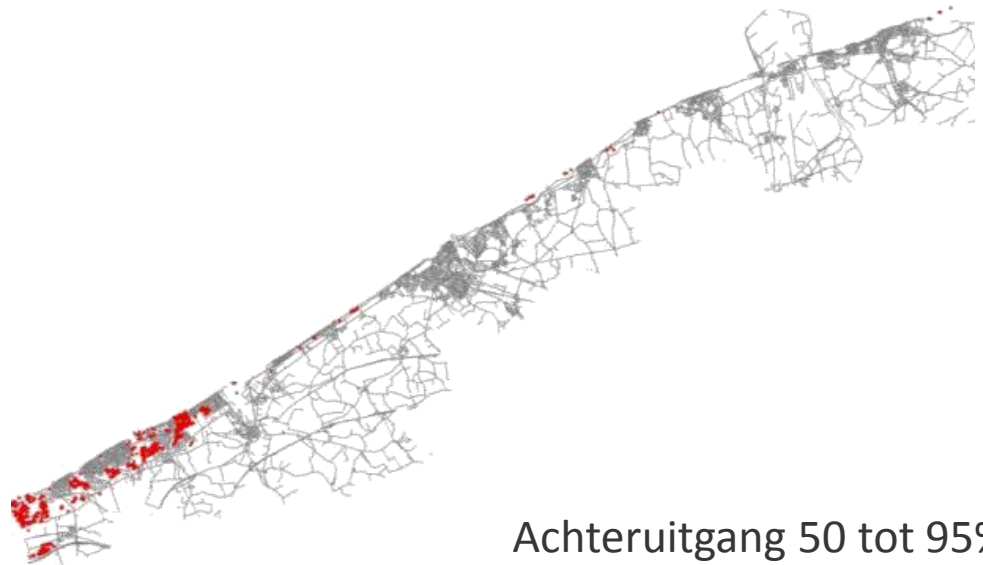
2130 - duingrasland: Moeizaam natuurherstel

- Oppervlakte ca. 670 → 750 ha
- Trage (bodem-)ontwikkeling door droogte
- Hydrofobie & verzuring door humus-afbraak
- Amper bodem-zaadvoorraad
- Vaak zware zaden (*Exo/endo-zoöchorie, myrmecochorie*)

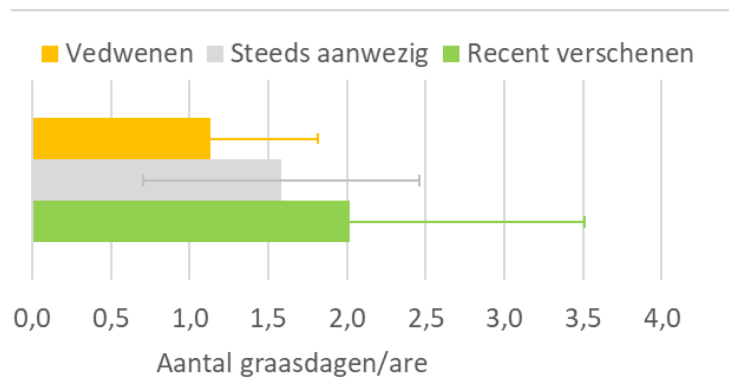
Uitbreiding door klimaatopwarming:

Bokkenorchis, zandlangbaardgras, dicht langbaardgras, knolbeemdgras, stijf hardgras, liggend bergglas, hakig kronkelbladmos ...

Zorgenkind duinviooltje?

Achteruitgang 50 tot 95%

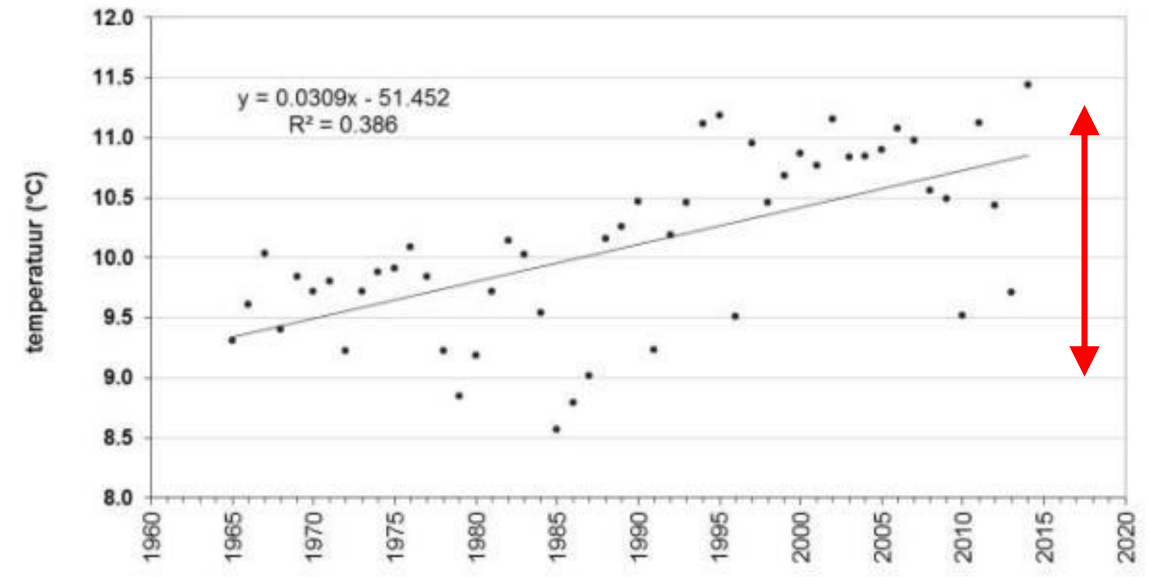

Vlaanderen
is wetenschap

1. Een ecosysteem in verandering
2. Ecologische monitoring aan de Belgische kust
3. Veranderingen in vegetatie
4. Veranderingen in flora
5. **Verwachtingen voor de toekomst...(?)**

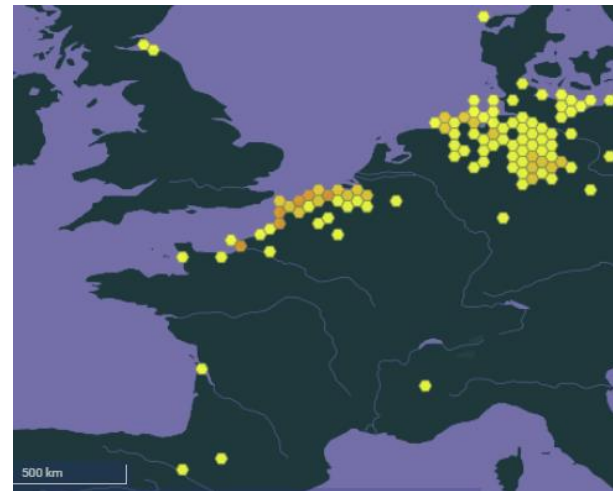

- CO₂ ↑
- Temperatuur ↑
- Aantal vorstdagen ↓
- Evapotranspiratie ↑
- (Winterse) neerslag ↑

Verdere verschuivingen in soorten

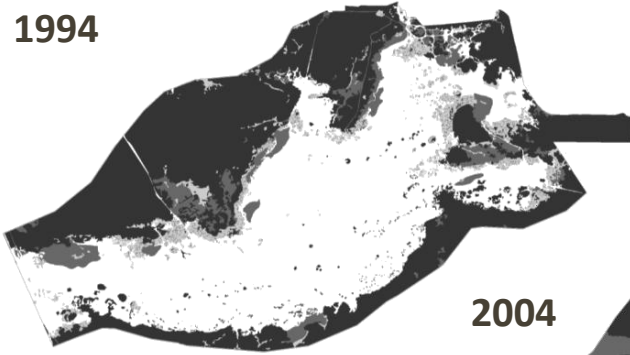
Steeneik

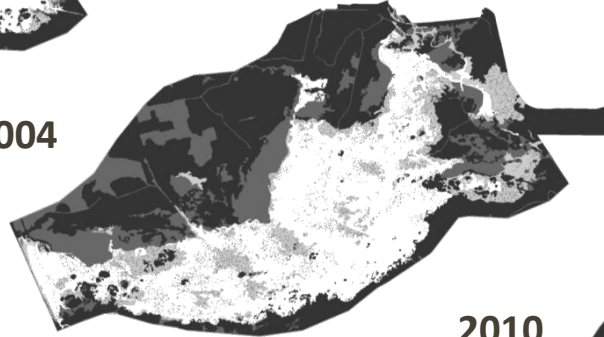
Duindoorn

Fixatie loopduin Westhoek

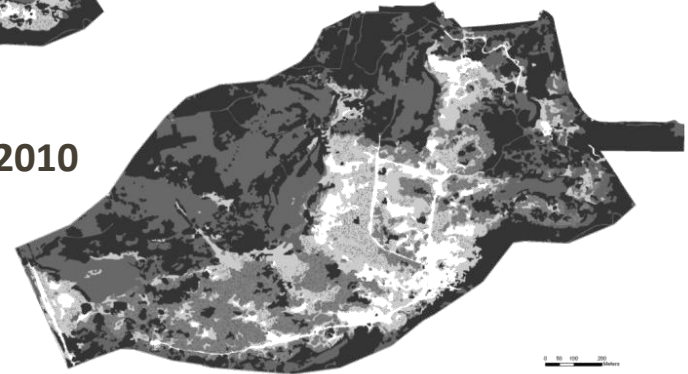
1994

2004

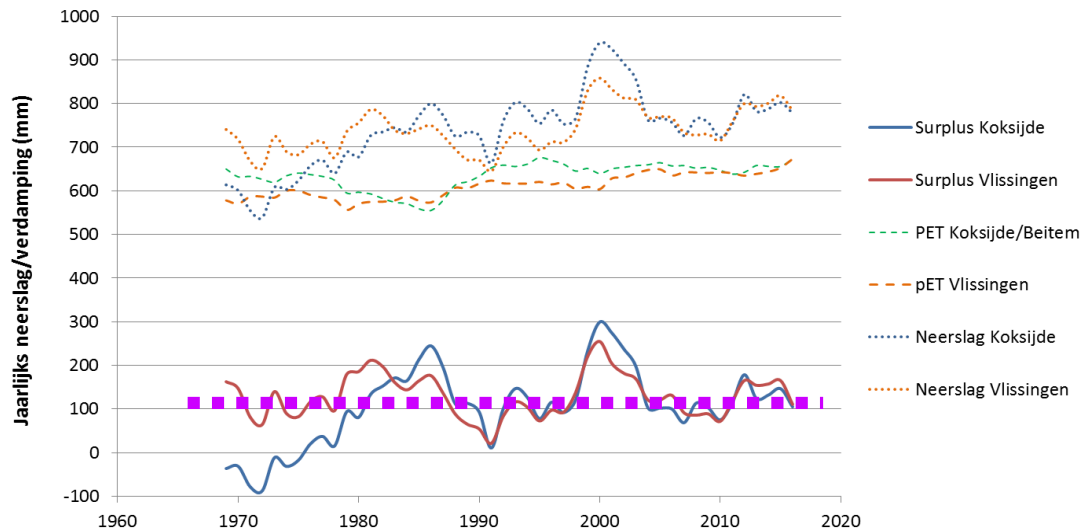

2010

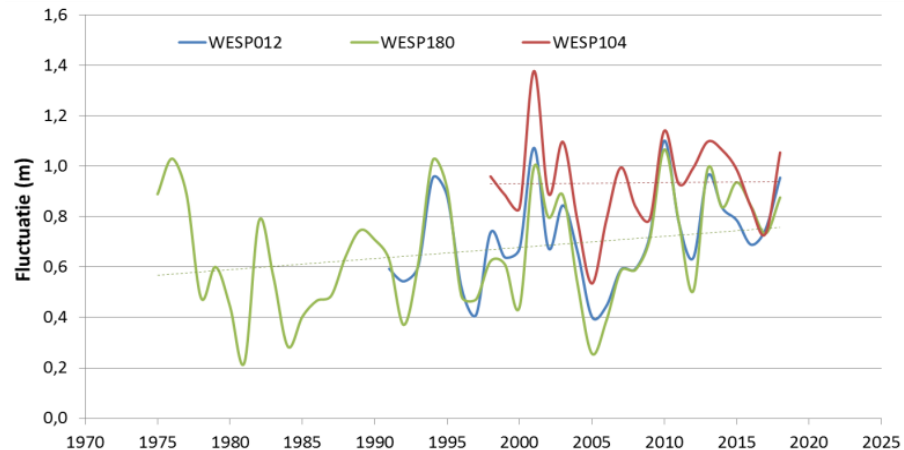
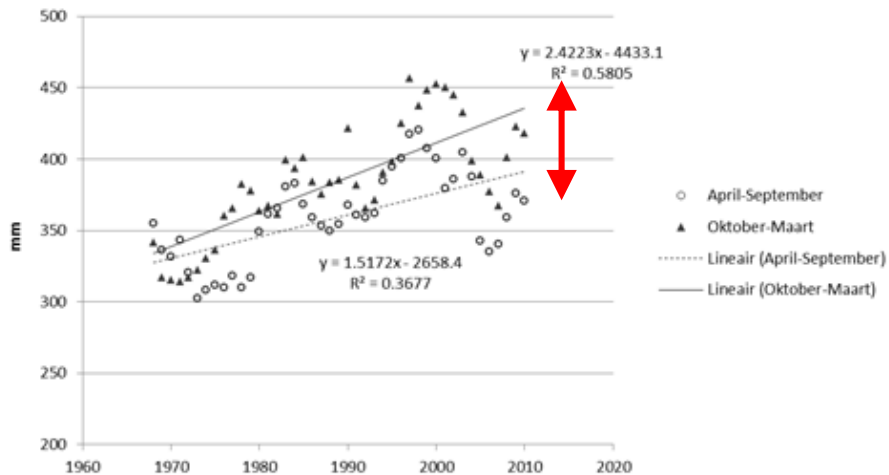

- Meer vocht (kieming helm!)
- Langer groeiseizoen
- CO2-bemesting
- 'Global greening' ?

Neerslagoverschot (=balans)

Geen duidelijke trend voorbij 40 jaar

Toegenomen contrast winter - zomer

